

Nr 275.

Av herrar **Borell** och **Rogberg**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till bestämmelser angående de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor.

I skrivelse till Kungl. Maj:t av den 21 juni 1920 nr 457, däri riksdagen anmälde, att medel beviljats till partiell löneförbättring för häradshövdingarna m. m., yttrade riksdagen beträffande den motionsvis väckta frågan rörande sportelsystemets avskaffande, att riksdagen funne en utredning i ämnet önskvärd och fördenskull ansåge sig böra hos Kungl. Maj:t anhålla om en sådan utredning, varjämte riksdagen förmälde sig kunna förutsätta, att vid en utredning i nyss angivna syfte frågan om beredande av statsanställning åt å domsagokanslierna tjänstgörande skrivbiträden komme att tagas under omprövning. I anledning därav tillkallades sakkunniga, vilka föreslogo en omläggning av avlöningssystemet för häradshövdingarna, i följd varav kostnaderna för domsagoförvaltningen, således även avlöningen till de icke rättsbildade biträdena, skulle övertagas av staten, och dessa biträden alltså bliva statsanställda.

De förslag, som av nämnda sakkunniga avgivits, hava icke av Kungl. Maj:t förelagts riksdagen. Härom anförde statsrådet och chefen för justitiedepartementet vid anmälan för Kungl. Maj:t den 13 mars 1925 av frågan angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnader för domsagornas förvaltning, att frågan om sportelsystemets avskaffande och dess ersättande av fasta löner för häradshövdingarna icke borde för det dåvarande upptagas till prövning och att på grund av det intima samband, som denna fråga ägde med spörsmålet om de icke rättsbildade domsagobiträdenas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor, vid sådant förhållande måste anstå med en *definitiv* reglering av detta senare spörsmål.

Statsrådet har emellertid senare upptagit frågan om en provisorisk lösning av sistnämnda angelägenhet och anförde härom vid ärendets föredragning i statsrådet den 27 november 1925, bland annat, att anledningen till att den sedan länge aktuella frågan om beredande av en mera tryggad ställning åt de vid domsagokanslierna anställda icke rättsbildade biträdena dittills icke funnit sin lösning till väsentlig del torde vara att tillskriva den omständigheten, att man i avvaktan på den förestående rättegångsreformen icke velat vidtaga några mera genomgripande förändringar i avlönings- och organisationsavseende beträffande de allmänna underdomstolarna, och att

det vid sådant förhållande ej heller torde låta sig göra att upptaga frågan om inrättande av statsavlönade skrivbiträdesbefattningar i domarekanslierna men att det syntes böra undersökas, huruvida man icke, utan att föregripa frågan om organisationen av arbetet vid de allmänna underdomstolarna vid en rättegångsreform, skulle kunna finna en ordning, som avlägsnade de värsta bristerna med avseende å de icke rättsbildade domsagobiträdernas ställning, en lösning av frågan som emellertid, då den till häradshövdingarna utgående expeditionslösen avvägts med hänsyn bland annat därtill, att det åläge dem att själva avlöna erforderliga skrivbiträden, givetvis måste sökas genomförd utan att ökade kostnader för statsverket uppstode eller den rättssökande allmänheten ytterligare betungades. I enlighet med vid ärendets föredragning erhållet bemyndigande har statsrådet därefter tillkallat sakkunniga för frågans utredning, och hava dessa den 16 januari innevarande år avgivit betänkande däri.

Berörda betänkande innehåller i huvudsak följande: Föreskrifter borde meddelas om att lönen för de icke rättsbildade biträdena icke finge sättas under det lönebelopp, som funnes angivet i löneklass 1 av löneplanen avdelning B i 9 § avlöningsreglementet den 22 juni 1921 (nr 451) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, enligt reglementets lydelse i kungörelsen den 6 juni 1925 (nr 270), vilka lönebelopp efter de särskilda ortsgrupperna utgå med lägst 1,500 kronor och högst 1,896 kronor.

Å de bestämda lönebeloppen skulle utgå dyrtidstillägg enligt de för befattningshavare i statens tjänst gällande allmänna grunder beträffande nyreglerade verk. Lönen skulle kunna reduceras vid kortare arbetstid än som normalt ansedda sju timmar om dagen samt vid på grund av ålder eller eljest nedsatt arbetsförmåga och rätt till minimilön icke inträda, förrän biträde innehaft anställning i minst ett år. Bestämmelserna om minimilönen skulle gälla för de stadigvarande biträdena med viss daglig arbetstid, som oundgängligen erfordrades i domsagorna, och antalet av sådana biträden skulle bestämmas av hovrätten, som även skulle äga att på framställning av häradshövding medgiva att i stället för anställande av stadigvarande biträde annan anordning för ombesörjande av sådant biträdes göromål finge äga rum ävensom att medgiva nedsättningen av lönen under föreskrivet minimibelopp. Enligt förslaget skulle stadigvarande biträde, som innehaft anställningen minst ett år, äga åtnjuta semester under 20 dagar samt vid sjukdom som utgjorde hinder för tjänstgöring äga erhålla lönen oavkortad under sammanlagt 25 dagar av ett och samma kalenderår. För beredande av pension åt biträdena föreslås pensionsförsäkring av dem i enlighet med den i 34 § lagen om allmän pensionsförsäkring omförmälda, på frivilliga avgifter grundade försäkring. För biträde, som innehaft anställningen minst ett år, skulle genom häradshövdingens försorg inbetalning för år räknat äga rum med 100 kronor, varav $\frac{1}{3}$ finge avdragas i bitrådets lön. För biträde med kortare arbetstid finge försäkringsavgiften i förhållande därtill

reduceras. En av kommitténs ledamöter har emellertid ansett, att hovrättens befattning med hithörande frågor skulle avse allenast, att, där på grund av särskilda omständigheter anledning förekomme till nedsättning av lönen under det stadgade minimibeloppet, hovrätten därtill skulle lämna medgivande.

Såsom av den kungl. propositionen framgår har chefen för justitiedepartementet anslutit sig till de sakkunnigas förslag utom i fråga om den beslutanderätt, som skulle tillkomma hovrätten, i vilket sistnämnda hänseende han med hänsyn till de erinringar, som därutinnan framställts mot majoritetens förslag, ansett sig böra förorda reservantens linje.

Ehuru bestämmelser på förevarande område äro av administrativ natur, har Kungl. Maj:t ansett sig böra genom den föreliggande propositionen inhämta riksdagens yttrande över förslaget till bestämmelser uti det ifrågasvarande ämnet enligt de av departementschefen förordade grunderna.

Så länge det nuvarande avlöningssystemet för häradshövdingarna består och häradshövdingarna hava att mot uppbärande av sportler själva anställa och avlöna de för expeditionsarbetet erforderliga icke rättsbildade biträdena, äro häradshövdingarna givetvis i förhållande till dem likställda med den enskilda arbetsgivaren. Ett reglerande genom lagstiftning av avlöningsfrågan måste alltså på sätt Svea hovrätt även anfört möta samma betänkligheter, som göra sig gällande i fråga om offentlig reglering av prisförhållandena å det rent privata området. De sakkunniga framhålla också, att då biträdena allt fortfarande skola äga anställning hos häradshövdingarna, det givetvis bör vara häradshövdingarna, som själva äga bestämma lönerna. Då de sakkunniga emellertid tillägga, att ett sådant bestämmande bör ske med ledning av vissa allmänna föreskrifter, som innehålla, bland annat, att lönen icke må sättas under en angiven minimigräns, och då givetvis ett reglerande av minimiavlöningen icke läser kunna ifrågasättas, därest man ej utgår ifrån, att de föreskrivna minimitaxorna kunna förväntas i åtskilliga fall överstiga den arbetslön, som skulle betalas, därest sådan reglering icke skedde, hava de sakkunniga i själva verket frångått principen om häradshövdingarnas bestämmanderätt på ifrågasvarande område.

De sakkunniga stöda sitt förslag, bland annat, därpå att den medgivna förhöjningen av lösen blivit så avvägd, att den bör kunna medgiva någon förbättring i biträdenas ställning i de fall sådan finnes särskilt påkallad. Häremot må emellertid erinras, att en sådan synpunkt varit alldeles främmande vid bestämmande av förhöjningens storlek. Densamma medgavs i syfte att kompensera häradshövdingarna för de ökade kostnader för domsagoförvaltningen, som det försämrade penningvärdet medfört. Skall ändock en reglering av biträdenas avlöningsförhållanden baseras på förhöjd löneavgift, torde i varje fall densammas storlek böra göras till föremål för ett med hänsynstagande därtill verkställt förnyat avvägande. I detta sammanhang förtjänar ock påpekas, att, då häradshövdingarnas egna löneförmåner icke blivit bestämda med hänsyn till olika ortsgrupper, skyldighet att avlöna

biträdena efter sådan grund komme att bliva kännbarare för häradshövdingar, som äro bosatta å de dyrare orterna, och detta torde äga giltighet även om det är riktigt att häradshövdingarnas tjänstgöringspengar, förvaltningskostnadsbidrag och lönefyllnader utgå och självfallet måste utgå med varierande belopp. Skulle alltså biträdenas lön bestämmas att utgå efter olika ortsgrupper, förutsätter detta rätteligen jämväl en omreglering av häradshövdingarnas tjänstgöringspenningar och förvaltningskostnadsbidrag.

Något på särskilda missförhållanden i fråga om nuvarande avlöningsvillkor grundat skäl för det ifrågasatta statsingripandet kan ingalunda åberopas. De sakkunniga anföra i sådant hänseende, att de från häradshövdingarna infortrade uppgifterna väl giva vid handen, att i det övervägande antalet fall biträdena åtnjuta en inkomst, som bör anses fullt tillfredsställande, ehuru i åtskilliga fall den till biträdena utgående avlöningen måste anses alltför låg. Samtidigt förklaras emellertid, att det väl kan antagas, att i vissa fall särskilda förhållanden föreligga som kunde utgöra giltigt skäl för den låga avlöningen. Det torde härvid böra erinras, hurusom med hänsyn till de växlande förhållandena ej mindre ifråga om arbetets art och omfattning än även beträffande den allmänna lönenivån å respektive orter det ingalunda utan vidare kan antagas för visst, att en avlöningssiffra, som i jämförelse med andra synes låg, understiger vad som må anses vara skälig gottgörelse åt vederbörande biträde. I varje fall synes ett eller annat undantagsfall icke böra betinga ett ingripande från statens sida av föreslagen art. I anslutning till det senast anförda må vidare framhållas, att de föreslagna lönesatserna säkerligen på många ställen komme att överstiga den inkomst, som å det privata arbetsområdet i övrigt kan ernås för likartat arbete. Utom det betänkliga i att tvångsvis ålägga häradshövdingarna att i vissa fall betala avlöningar, som överstiga vad som med hänsyn till å de särskilda orterna i allmänhet gällande pris och konjunkturen måste anses vara fullt tillräckligt, kan det ock ifrågasättas, om det kan vara lämpligt att genom fastställande av lönesatser, som för närvarande i regel torde vara högre än de å det privata arbetsområdet gällande, bidra till att höja den allmänna lönenivån. Från biträdenas eget håll läser ej heller någon allmänna önskan föreligga om en reglering av lönebeloppen, dels därför att de på sätt redan förut anförts i regel redan nu åtnjuta fullt skälig gottgörelse för sitt arbete och dels därför att en reglering av minimilönerna säkerligen i åtskilliga fall med hänsyn till nödvändigheten att söka hålla totala omkostnadssiffran inom viss gräns kommer att medföra minskning av inkomsterna för de mera kvalificerade biträdena, däri, såsom Svea hovrätt även anført, kunde ligga en ej oväsentlig olägenhet även för det allmänna.

Då biträdenas semesterfråga i regel torde vara ordnad på ett tillfredsställande sätt, synas några särskilda bestämmelser därom icke erforderliga.

Av vida större betydelse för biträdena är däremot frågan om erhållande av pension eller annat jämförligt understöd, då de till följd av ålder eller

av annan orsak ej längre kunna försörja sig genom sitt arbete. Det är ock på lösningen av sistnämnda fråga som biträdenas intresse huvudsakligen inriktats. Mot förslaget härutinnan kan givetvis från rent principiell ståndpunkt riktas ungefär enahanda anmärkningar, som gälla om ingripandet i avseende å avlöningen. Därest det anses, att ifrågavarande biträden med hänsyn till det arbete de utföra i det allmännas tjänst böra erhålla särskilda förmåner, borde det rätteligen vara statens sak att bära de kostnader därför, som anses ej böra åligga biträdena själva. Då emellertid såsom redan förut påpekats denna angelägenhet är synnerligen behjärtansvärd och det givetvis för biträdena är av största vikt, att frågan ej ånyo lämnas åt framtiden, synes det oss, som om man icke bör ställa sig avvisande mot förslaget i denna del, i synnerhet som de ifrågavarande bidragen från häradshövdingarna icke äro särskilt betungande. Därtill kommer, att det redan nu i många fall lärer inträffa, att häradshövdingarna lämna understöd antingen direkt eller på det sätt att hos dem anställda biträden, även sedan deras arbetsförmåga nedsatts, få kvarstanna i tjänsten mot oförminskad avlöning eller utan att åtminstone få vidkännas så stor minskning däri, som motsvarar den nedsatta arbetsförmågan. Behovet av understöd i sådan form skulle givetvis minskas eller bringas att upphöra, därest pensionsfrågan ordnades. Det må emellertid icke förbises, att den redan nu till högre ålder komma personalen, för vilken pensionsfrågans ordnande har det mest aktuella intresset, icke erhåller nämnvärd hjälp, även om förslaget i fråga genomföres. Det synes därför icke vara ur vägen att i detta sammanhang påpeka, att ett ordnande av pensionsfrågan enligt förslaget ger ökad styrka och berättigande åt kravet, att genom statens mellankomst åtgärder snarast möjligt vidtagas för beredande av understöd åt de biträden, som redan äro i mera framskriden ålder. Vad slutligen angår frågan om kostnadsfri sjukledighet synes oss invändning ej vara att framställa emot att densamma ordnas enligt förslaget.

Under åberopande av det anförda hemställa vi,

att riksdagen i anledning av den föreliggande propositionen måtte såsom sin mening uttala, att riksdagen icke finner något att erinra emot ifrågavarande förslag i vad det avser beredande av pension och kostnadsfri sjukledighet åt de icke rättsbildade domsagobiträdena, men att riksdagen däremot anser, att ett ingripande från statens sida i övriga i förslaget angivna hänseenden i frågans nuvarande läge icke bör äga rum.

Stockholm den 9 mars 1926.

Th. Borell.

Herman Rogberg.